

*Juratė Statkutė
de
Rosales*

SENASIS
AISČIU
GIMINĖS METRAŠTIS

òbuolys.

*Jūratė Statkutė
de
Rosales*

SENASIS
AISČIU
GIMINĖS METRAŠTIS

ó.

TURINYS

Leidėjo žodis	7
Keturi tūkstančiai baltų istorijos metų	17
PIRMOJI DALIS. ISTORIJA	23
Baltai	25
Vestgotai	33
Gotų tautos istorinė samprata	36
Pirmoji visuotinė Ispanijos kronika	41
Tautos šaknys	56
Alfonso X kronikos ištraukos (tęsinys)	95
Gudų valdžios sistema ir Lietuvos metraščiai	201
Gudų valdovai	202
Lietuvos metraščiai ir Ispanijos gudų kronika	217
Centrinė valdžia	218

ANTROJI DALIS. KALBOTYRA	245
Baltų kalbos Ispanijoje	247
Palikti pėdsakai	260
 TARPTAUTINIO PRIPAŽINIMO ŽENKLAI	
IR VERTINIMAI	281
Jūratės Statkutės De Rosales darbų vertinimo apžvalga	283
Tradicinės pasaulėžiūros lūžis	292
Autorė apie save	299
 IŠ AUTORĖS ASMENINIO ARCHYVO	305
 Jūratės Statkutės De Rosales kalba	324
 Bibliografija	331

KETURI TŪKSTANČIAI BALŲ ISTORIJS METŲ

AUTORĖS ŽODIS

Pasaulis peržengė XXI a. slenkstį. Baltų tautos gali skaičiuoti keturis tūkstančius savo istorijos metų...

Mes, lietuviai, drauge su latviais, esame vieninteliai nenu-tautėję palikuonys „seniausios pasaulio tautos“ – šitaip mus apibūdino dar Kristaus laikais gyvenęs romėnas Pompėjus Trogas (*Pompeius Trogus*). Latviams gali būti įdomu, kad Trogas jų tūkstantmečiais saugotą Valdajaus sritį įsivaizdavo kaip aukščiausią žemės vietą. Anot Trogo, iš ten išteka daugybė sraunių upių, kurios leidžiasi per visą Rytų Europą ir įteka į Juodąją jūrą.

Trogas, atrodo, prastai išmanė geografiją, bet jis neklydo kaip istorikas. Baltų valda to paties pavadinimo Valdajaus

srityje mūsų protėviams atvėrė vandens kelius upėmis į Juodąją jūrą ir jos pakraščius – Kaukazą, Mažąją Aziją ir Balkanus. Baltai buvo viena judriausių pasaulio tautų, todėl jų tolimiausios praeities aprašymai išliko net keliose Europos kronikose. Vytauto laikų bajorija dar žinojo, kokia garsi buvo baltų praeitis.

Dabartiniais laikais visuomenė skyla į tuos, kurie tradiciškai mano, kad Lietuva gimė su Mindaugo krikštu, ir į maištininkus, kurie mūsų valstybės ištakų ieško keliais tūkstantmečiais senesnėje praeityje. Ir vieni, ir kiti gali būti teisūs. Tolimoji mūsų praeitis – du tūkstančiai metų prieš Kristų – yra bendras visų baltų turtas. Tais laikais galinga ir didelė tauta gyveno nuo Vyslos iki Uralo ir nuo pietų Suomijos iki Pripetės ir Desnos santakos. Audringos praeities metais tame didžiuliam žemės plote sunkiausia krašto gynybos našta teko rytinių ir vakarinių sienų gyventojams galindams – ar jie buvo rytų, ar vakarų „galo“. Vieni jų buvo rytų baltai, kiti prūsai, tačiau visų bendras lopšys, tautos „iššios“ ir „šaltinis“, kaip ją vadina Bizantijos VI a. ir Ispanijos XIII a. kronikos, buvo Pabaltijo ruožas nuo Aismarių iki Rygos įlankos.

Rytų ir vakarų „galo“ tautoms, neatlaikiusioms slavų ir germanų ekspansijos, teliko tautos „iššių“ dalis „šventoji tėviškė“ – „lieltėva“ – dabartinė Lietuvos valstybė ir „lielatėvijs“ – Latvija.

Baltų tautos daug kartų žygiavo į tolimus kraštus. Baltų žygius, aprašytus senovės Graikijos, Romos, Bizantijos ir

Ispanijos autorių veikaluose, anksčiau ar vėliau tirs mūsų istorikai ir kalbininkai.

Mūsų garbingą praeitį patys to nesuvokdami nubraukė kitataučiai kalbotyros specialistai. Vokietis Georgas Heinrichas Ferdinandas Neselmannas (*Nesselmann*, 1811–1881) uoliai tyrė prūsų kalbą ir 1845 m. išleistoje knygoje „Senovės prūsų kalba“ pasiūlė vadinti latvius, lietuvius ir prūsus bendru baltų vardu pagal Baltijos jūros pavadinimą. Terminas prigijo, bet buvome atkirsti nuo gausių dokumentų, aprašiusių mūsų istoriją, kurioje neminimos baltais „pakrikštytos“ tautos. Padėtį dar labiau komplikuoja tai, kad mūsų protėvių žemėse apsigyvenę germanai ir slavai pasisavino senuosius baltų vardus: rytų vokiečiai – prūsų, o rytų slavai – gudų. Pasaulis greitai užmiršo, kad prieš svetimšalių atsikraustymą tose žemėse gyveno tikrieji prūsai, gudai, galindai, sūduviai, sembai ir neurai, kuriuos, kaip yra raštu paaiškinta, daugelis autorių dargi klaidingai vadino skitais. Šių tautų vardų painiojimą įmanoma išsiaiškinti, remiantis geografinėmis nuorodomis, kur tautos gyveno, ir archeologinėmis iškasenomis, rodančiomis, kokiai kultūrai priklausė tuo metu gyvenę žmonės. Apie tai knygoje kalbėsime plačiau.

Vokiečių kalbininkas Augustas Šleicheris (*Schleicher*, 1821–1868) ir jo pirmtakas Francas Bopas (*Franz Bopp*, 1791–1867), sukūrę pangermanizmo teoriją, išgalvoję mitinę arijų tautą, ištūmė mus į niekada neegzistavusios indoeuropiečių prokalbės akligatvį. Vadinamoji prokalbė tapo bendru

katilu, į kurį šie kalbininkai sumetė įvairiausias Europos kalbas ir jas tiek sumaišė, kad dabar beveik neįmanoma atpažinti, kas kuriai tautai priklauso, kokie buvo kalbų istoriniai santykiai.

Norint išskirti baltų kalbų klodą žemėse, kuriose jie kadaise gyveno, reikia pradėti kalbotyros darbą nuo pamatų. Kalbotyroje galima taikyti kompiuterinių skaičiavimų metodus (beje, papildyti baltų kalbotyros arsenalą tokiais metodais siūliau daugiau kaip prieš dešimt metų), nes, bandant atkurti tolimąją baltų praeitį, reikia išskirti baltų kalbas iš bendros mišrainės. Dalis šios knygos klausimų aiškinami naudojant naujus kalbotyros metodus.

Į šį ilgą ir sunkų kelią mane išvedė aptikti istoriniai ir kalbos faktai, rodantys, kad paskutinis didysis baltų žygis įvyko Didžiojo tautų kraustymosi metu, kai jie pasiekė Ispaniją su vadinamuoju vizigotų antplūdžiu. Tuo klausimu kilusias mintis, dar gana padrikas, dėstau knygoje, išleistoje 1985 m. Čikagoje. Knyga vadinasi „Baltų kalbų bruožai Iberų pusiasalyje“, ją išleido Devenių kultūros fondas.

Nuo to laiko tęsiau pradėtus tyrimus. Šiandien galiu drąsiai teigti, kad apeinant baltų kalbas ispanų kalbos susiformavimo paaiškinti negalima. Baltų tarties ypatybės, iškreipusios lotynų kalbą Ispanijoje, labai ryškios. Peršasi ir kita įdomi išvada: baltų kalbos paplito Ispanijoje V šimtmeityje ir tam metui turbūt galima skirti ankstyviausius mums žinomus prūsų, lietuvių ir latvių kalbų rašto pavyzdžius.

Ispanijoje išlikusi kronika su seniausios baltų istorijos aprašymu tai patvirtina.

Rašydama knygą rėmiausi gerai argumentuota Simono Daukanto teorija, kad ankstyvoji baltų valstybinė santvarka buvo teokratinė ir jungė prūsų, lietuvių bei latvių tautas.

Ieškant atsakymų, kodėl sanskritas ir baltų kalbos turi tiek daug panašumų, narpliojant kitas mūsų garbingos praeities mįslės, svarbiausia užčiuopti siūlo galą – ir kamuolys ima vyniotis.

Autorė tikisi, kad knyga „Senasis aisčių giminės metraštis“ sudomins skaitytojus, bent kiek praplės senosios baltų kultūros pažinimo ribas.

Jūratė Statkutė de Rosales

PIRMOJI DALIS

ISTORIJA

Upių kelių pervalka Rytų Europos žemėlapyje. Laivą ritina ant rąstų.

BALTAI

XX a. antrosios pusės archeologiniai tyrinėjimai žymiai praplėtė baltų tautų praeities pažinimo ribas. Nauji archeologų radiniai patvirtino ne vieną anksčiau keltą hipotezę.

Lemiamą žodį tiriant baltų žemių archeologinę medžiagą tarė Los Andželo Kalifornijos universiteto (*University of California, Los Angeles*, UCLA) profesorė daktarė Marija Gimbutienė. Jos, senojo žemyno archeologijos kuratorės, darbai iki šiol yra baltų praeities studijų pagrindas.

Archeologija žengė labai toli į Europos praeitį. Apie 1960 m. Jugoslavijoje ir Graikijoje atlikti kasinėjimai rodo, kad gerokai prieš tai, kai išplito baltai, Balkanuose jau gyvavo viena aukšta kultūra (M. Gimbutas, „The Gods and Goddesses of Old Europe, 7000–3500 B. C.“).

Lygia greta su senosios Europos kultūra Azijoje būta kito kultūros židinio – vadinamųjų praindoeuropiečių (tikslus apibūdinimas – kurganų kultūros žmonės, nes šie

indoeuropiečiai niekada Indijoje nebuvo). Iškasenos rodo, kad raiti ir ginkluoti kurganų kultūros žmonės veržėsi į Europą, ilgainiui užkariavo senojo kontinento sritis ir įvedė savo socialinę bei karinę tvarką. Naujaisiais datavimo metodais nustatytas pagrindinių invazijos bangų laikas – tarp 4000–3000 m. pr. Kr. (M. Gimbutas, „Proto-Indo-European Culture: The Kurgan Culture during the 5th, 4th and 3rd Millenia B. C.“ – „Indo-Europeans and Indo-European“. Red. Cordona, Königswald and A. Senn, 1970, p. 155–197).

BALTAI NUO XX A. PRIEŠ KRISTŲ IKI IX A. PO KRISTAUS

Kurganų invazija šiaurės Rytų Europoje suformavo baltų genčių junginį. Apie 2000 m. pr. Kr. prabaltai jau pasižymi savita kultūra, iš to juos gali atpažinti kitos dėl kurganų kultūros žmonių invazijos besiformuojančios tautinės grupės.

1600 m. pr. Kr. baltų tautų ribos jau ryškios, archeologai jas gali apibrėžti gana tiksliai: šiaurėje baltai gyveno pietinėje Suomijoje, siekė Ladogos ir Onegos ežerus; pietinė riba – Karpatų kalnai; vakaruose baltai siekė Oderio baseiną (ne imtinai) ir Baltijos jūrą; rytuose – Uralo kalnus.

Tokio ploto baltų tautų apgyventos žemės buvo maždaug nuo 2000 m. pr. Kr. iki 1500 m. pr. Kr. (M. Gimbutas, „The Balts“, New York, 1963, p. 63).

Baltų išplitimas bronzos amžiuje pagal archeologę dr. M. Gimbutienę.
Brėžinys paskelbtas 1963 m., vėlesni tyrimai Rusijoje leido praplėsti
pietrytinę baltų genčių ribą iki Dono ištakų.

Apie 1500 m. pr. Kr. baltai pasitraukia iš šiaurinių žemių. Suomijoje ir Estijoje pradeda vyrauti ugrofinų kultūros elementai. Apie 1200 m. pr. Kr. Centrinės Europos gyventojų spaudžiami baltai netenka pietvakarinio savo žemių kampo, o nuo II a. pr. Kr. vakarinė baltų siena persikelia į Vyslos žemupio vagą ir ten ji išlieka iki prūsų tautos žlugimo XIII a. po Kr.

Archeologijos duomenys rodo, kad nuo 1200 pr. Kr. iki IX a. po Kr. baltų sienos nesikeitė. Jos siekė dabartinę Estiją šiaurėje, Okos aukštupio baseiną (imtinai) rytuose, Pripetės, Dniepro ir Desnos santaką (imtinai) pietuose, Karpatų kalnus pietvakariuose, Vyslos žemupio vagą vakaruose ir Baltijos jūrą šiaurės vakaruose („The Balts“, p. 83).

Šis archeologinis baltų praeities pjūvis leidžia daryti išvadas:

1. Baltų apgyvendintų žemių plotas beveik nekito net tris tūkstančius metų.
2. Baltai gyveno Eurazijos žemyno centrinėje dalyje.
3. Baltų žemės užėmė labai didelį plotą.

Nuo 2000 m. pr. Kr. iki maždaug 1000 m. po Kr. baltai buvo centrinis, pastovus, etniškai savarankiškas, itin svarbus politinis Eurazijos istorijos veiksnys. Šiandien, kai turime naujus, per pastaruosius dešimtmečius sukauptus archeologinius duomenis apie baltus, galime pažymėti, kad bet kuri 2000 m. pr. Kr. – 1000 m. po Kr. laikotarpio Rytų Europos globalinę padėtį tyrinėjanti studija turi visų pirma atkreipti

dėmesį į baltiškąjį elementą. Be šito studija būtų tiek pat tiksli, kiek XX a. Šiaurės Amerikos istorija be Jungtinių Amerikos Valstijų.

BALTŲ TIRPIMO PROCESAS IX–XX A. PO KRISTAUS

Žengiant į mūsų eros antrąjį tūkstantmetį, dar gyvavo šios baltų tautos:

Prūsai	<i>atskiros šakos:</i> skalviai, sembai, notangai, varmiai, bartai, vakarų galindai ir sūduviai, arba jorvingiai	<i>gyvenamoji vieta:</i> žemės tarp Vyslos ir Nemuno, Pripetės aukštupio baseinas
Lietuviai	<i>atskiros šakos:</i> žemaičiai, aukštaičiai	<i>gyvenamoji vieta:</i> Nemuno baseinas
Latviai	<i>atskiros šakos:</i> kuršiai, sėliai, žiemgaliai, latgaliai	<i>gyvenamoji vieta:</i> Dauguvos baseinas
(Rytų) gudai		<i>gyvenamoji vieta:</i> Dniepro aukštupio baseinas iki Desnos santakos
(Rytų) galindai		<i>gyvenamoji vieta:</i> Okos aukštupio baseinas, Ugros, Volgos, Dono ištakų sritys, Desnos aukštupio baseinas

Skirtumas tarp gudų ir rytų galindų gali būti daugiau ar mažiau teorinis. Ir vienu, ir kitu būta rytinių baltų:

ankstesnis jų vardas, kaip dr. M. Gimbutienė nurodo atkurdamą 600–400 m. pr. Kr. žemėlapi, buvo Herodoto minimi neurai. Tokiame dideliame žemės plote išplitusių rytinių baltų genčių vardai gali būti ne tik gausūs, bet ir labai įvairūs ir tai patvirtina įvairių istorinių šaltinių gretinimai.

Lietuvių kalbos raštuose, tautosakoje, ankstyvųjų istorikų (Simono Daukanto ir kt.) veikaluose visi buvusiųjų rytinių baltų sričių gyventojai yra vadinami gudais, o S. Daukantas juos dar skirsto į juoduosius, baltuosius ir ruduosius gudus, ir visi jie gyveno senosiose baltų žemėse.

Archeologija rodo, kad rytinius baltus smarkiai paveikė IV a. po Kr. įvykusi hunų invazija. Dėl šios invazijos V–VI a. prasidėjo vadinamasis Didysis tautų kraustymasis į vakarus.

Tauta, kuri žygyje į vakarus nedalyvavo ir vėliau pasinaudojo tuo, kad aplink ją gyvenusios tautos susilpnėjo tiek dėl hunų invazijos, tiek ir dėl žygio į vakarus, buvo slavai. VI a. prasideda slavų ekspansija į kaimynines žemes. Tuo pačiu metu prasideda ir vėliau plečiasi baltų tirpimo procesas.

VI a., iškart po Didžiojo tautų kraustymosi, pradeda pamažu veržtis šiaurės link iki šiol Karpatuose gyvenusios slavų gentys. Jos apeina prūsų žemes iš vakarų ir kyla Oderio bei Elbės baseinai. Pirmiausia slavai plinta buvusiose ir ištuštėjusiose vandalų bei švebų žemėse. Baltų žemių slavai dar neliečia, bet apsupa prūsų žemes iš vakarų (M. Gimbutas, „The Slavs“, New York, 1971, p. 105–106).

Skaitykite likusius
316 iš **336** puslapių,
įsigiję šią knygą

www.obuolys.lt

KITI KNYGŲ FORMATAI:

**Audio
knyga**

**Elektroninė
knyga**

Aisčių vardas – ne išnaša istorijoje, o neišgirsta pradžia. Laikas ją perskaityti iš naujo.

Jūratės Statkutės de Rosales *Senasis aisčių giminės metraštis* – tai drąsus ir netradicinis žvilgsnis į aisčių vietą Europos istorijoje. Studijoje autorė siekia naujai interpretuoti istoriografijoje įsitvirtinusius pasakojimus apie baltų kilmę, pasitelkdama kalbotyrą, šaltinių analizę ir kultūrinę vaizduotę. Tai ne akademinė disertacija, bet kvietimas mąstyti savarankiškai: kvestionuoti primestus naratyvus ir išgirsti tą istorinį balsą, kuris ilgą laiką buvo nutildytas.

Remdamasi senovės graikų, romėnų, kitų tautų istorikų, kalbos, geografijos tyrinėtojų darbais, senaisiais Lietuvos raštais, archeologijos duomenimis, jos pačios vienoje Karakaso bibliotekoje aptikta XII a. Ispanijos kronika ir kitais šaltiniais, autorė drąsiai teigia, kad istorijos analuose minimi guda, nuo Baltijos rengę karo žygius į Romą, Indiją, kitus tolimus kraštus, gyvenę nuo Vyslos iki Uralo, buvo ne germanų, o aisčių – lietuvių, latvių, prūsų ir kitų baltų genčių protėviai.

Skaitytojai knygoje ras įdomių duomenų ir faktų, skatinančių domėtis mūsų garbinga praeitimi, plėsti senosios baltų kultūros pažinimo ribas.

Ši knyga skirta visiems, norintiems suprasti daugiau nei tik datas ir vardus, – ji kviečia permąstyti, kaip gimsta istorinė tiesa ir kieno akimis žiūrime į savo praeitį.

Jūratė Statkutė de Rosales – iškili baltų proistorės tyrėja.

Gimė 1929 m. rugsėjo 9 d. Kaune. 1944 m., traukdamasi nuo sovietų okupacijos, emigravo į Vakarų. Nuo 1950 m. gyveno Venesueloje, nuo 1985 m. buvo šios šalies didžiausio tiražo savaitinio politikos, ekonomikos ir kultūros opozicinio žurnalo „Zeta“ vyriausioji redaktorė. Yra gavusi aukščiausius Venesuelos bei Karakaso ordinus, apdovanota Lietuvos didžiojo kunigaikščio Gedimino ordino Riterio kryžiumi (1996), jai suteiktas Vilniaus pedagoginio universiteto (dab. Lietuvos edukologijos universitetas) garbės daktaro (*Honoris causa*) vardas (2011). Mirė 2023 m. rugsėjo 4 d. Karakase, sulaukusi 94-erių.

JUMS
TAIP PAT
PATIKS

Kiekviena nupirktą
knygą = pasodintas medis
www.obuolys.lt

